

ԿՐԹՆԱԿԱՆ

ԱՐԺԷՔՆԵՐՈՒ ԿՇԻՌԸ

«Որ ի փոխուց հաւատարիմ է,
եւ ի բազմին հաւատարիմ է».
(ՂՈՒԿ. ԺԶ. 10)

1

Տիեզերքի իրերը մեզի կ'երեւին երկու երեսներով, անհունապէս մեծ և անհունապէս փոքր։ Նոյն է պարագան մարդկային կեանքին մէջ, կան մեծ գործեր, լայն ծաւալի վրայ լարուած, և փոքր ձեռնարկներ, համեմատաբար աւելի փոքր մակարդակներու վրայ իրադրութիւն։

Մարդեր կան որոնք կեանքի մէջ փոքր բաներու կարեւորութիւն կուտան, միշտ զբաղած են, կը հետաքրքրուին ու կը հետապնդեն ամենէն յետին և անկարելի մանրամասնութիւններ։ Դրացիին ուշ գալն ու կանուխ արթննալը, ուրիշին կարմիր կամ կապոյտ գոյնի զգեստ հագնելը, զիրենք կը շահագրգռէ։ Ամէն բանի մասին կը սիրեն մտածել և հոգ ընել, մէկ խօսքով աշխարհին հոգերը շալկած կը պտտին։ Այս կարգի մարդիկ, մեծ նպատակներու սեւեռումը չունին, առաջնակարգ աստիճանի վրայ զետեղել կ'ուզեն բաներ՝ որոնք երրորդական և չորրորդական են։ Մարդեր՝ որոնք տենդագին կը սպառեն իրենց ուժերը օրն ի բուն, հետամտելով բաներու, որոնցմով բնաւ չարժէ զբաղիլ։

Պէտք է զգուշանալ, չկորսուելու համար պզտիկ ու անկարելի պարտականութիւններու մէջ։ Պզտիկ ծառերը պէտք է արգիլեն զմեզ անտառը իր բովանդակ համայնապատկերին մէջ ընդգրկելէ։ Եւ կամ մեր ժամերը պէտք է արգելք ըլլան մեր օրուան պարտականութեան, և օրերը արգիլեն մեզ մեր տարիներու նախատեսութիւններուն մէջ։ Աւետարանի զոյգ քոյրերու պատմութիւնը օրինակ մըն է այս տեսակէտով։ Մարթան պզտիկ բաներով զբաղած, ժամանակ չէր ունենար լսելու

Տիրոջ խօսքերը։ Յետոյ երկրորդական ու անկարեւոր բաներու մտասեւեռումն ու կարեւորութիւնը փարսեցութեան կրնայ տանիլ զմեզ, վասնզի հոգին կը բաժնուի անկարեւոր եւ երրորդական երեսներու վրայ։ Պզտիկ գետակները եթէ իրարու չմիանան կազմելու համար հոսուն և մեծ գետը, ճահիճներու կը վերածուին։

Աւետարանի աշխարհին բերած մեծ ճշմարտութիւններէն մին ալ արժէքներու դասակարգման այս իրողութեան մէջ կը կայանար։ Ինչ որ Յիսուս կը պահանջէր մարդոցմէ, յեղաշրջում մըն էր արժէքներու գնահատութեան, երկրորդական աստիճանի վրայ դրուելը ընդհանրապէս էական նկատուած բաներու, ու գնահատումը երկար ատենէ ի վեր անտեսուած իրերու։ Յիսուս աշխարհի վրայ գտաւ մարդկային արարածներ որոնք տենդագին կը փորձէին իրենց ամէն կարելին, զիզելու համար նիւթական ստացուածքներ, և ջանաց անոնց կեանքին տալ իրենց ձգտումներուն աւելի՛ արժանի կեդրոն մը։ Հանդիպեցաւ մարդոց որոնք Շաբաթ պահելը աւելի՛ կարեւոր կը նկատէին, քան նեղութեան մէջ գտնուող իրենց եղբոր օգնելը, և փորձեց սրբագրել անոնց մէջ արժէքներու գնահատութեան սխալ և զեղծ կերպը, յայտարարելով թէ «Շաբաթը մարդուն համար էր, և ոչ թէ մարդը շաբթուան համար»։ Յիսուսի ամբողջ զոհողութիւնը հիմնուած է արժէքներու գնահատութեան վրայ։ Եթէ ան մեռաւ մարդոց համար, վասնզի խորապէս կը հաւատար թէ մարդիկ ունէին պէտք եղած արժէքը՝ իրենց համար զոհուող մը ունենալու։

Յիսուս՝ էական ու ճշմարիտ արժէքներու ըմբռնումը մարդոց միտքերուն վրայ տպաւորելու իր ջանքին մէջ, հանդիպեցաւ ամէն բանի զիմագիծը եղծող թշնամիի մը, մաւմնային։ Յիսուս կը տեսնէր մարդիկ որոնք ամէն բանէ վեր կը նկատէին դրամը, ամէն բան անոր ենթարկելու աստիճան։ Կը տեսնէր մարդիկ որոնք զբաղած էին աննշան բաներով, որոնց՝ արժէքներու մասին ունեցած հեռանկարը սխալ էր բացարձակապէս։ Կը տխրէր տեսնելով որ հոգեւոր ու մտաւոր վերանորոգումի ծիւղերը կը խեղդուէին, փուչերու մէջ ինկած սերմերու նման։ Ասոր համար է որ Յիսուս կ'ատէ

ընչաքաղցութիւնը, ինչպէս մայր մը կ'ատէ իր վաւկին առողջութիւնը աւերող չարիքը: Եւ երբ դիպուածով կը հանդիպի մարդու մը որ իր ինչքերուն տէրն է և ոչ թէ գիւրին, կը հրճուի և կը ներկայացնէ վայն իբրեւ տիպար մը լաւ հասկցուած կեանքի: «Ահա՛նիւ ծառայ բարի և հաւատարիմ» պիտի ըսէ անոր որ իր հարստութիւնը Աստուծոյ կողմէն իրեն վստահուած աւանդ մը կը նկատէ:

Ամէնօրեայ կեանքի սովորական գէպ-քերը կը հարկադրեն մեզ ընտրութիւն մը ընել, ճշտելու համար արժէքներու աստիճանաւորումը, առաջին գիծի վրայ գալիք բաներու եւ երկրորդական իրողութիւններու միջև:

II

Միւս կողմէն մեծ հոգիները, կեանքի մէջ մեծ նուաճումներ ըրած անհատներ, կարեւորութիւն կուտան պղտիկ բաներու: Վասնզի անհատներու, ինչպէս նաև մարդկային ընկերութեան կեանքը բաղկացած է պղտիկ առաքինութիւններէ, զոհողութիւններէ և պարտականութիւններէ: Ինչպէս աւագի հատիկներէն կազմուած է թումբը ուկիանին, և ջուրի կաթիլներէն կազմուած է նոյնինքն ուկիանոսը, այնպէս ալ պղտիկ առաքինութիւններէ շինուած է մարդոց մեծութիւնը, և միւս կողմէն փոքր ու աննշան մեղքերով կը պայմանաւորուի մեր կորուստը:

Պատմութեան բոլոր մեծ մարդերը կարեւորութիւն տուած են պղտիկ բաներու: Կեսար՝ իր յուշերու մէջ կը գրէ, թէ իր բոլոր յաղթանակները ինք կը պարտի մանր զգուշաւորութիւններու: Նաբոլէոնի վերջին ու ճակատագրային պարտութեան պատճառը աննշան կարգ մը անզգուշութիւններ պիտի ըլլային: Բոլոր մեծ արուեստագէտները աւելի քան բժախնդիր եղած են իրենց գլուխ գործոց հանդիսացած գործերուն մէջ: Իզուր է որ ըսուած է, հանճարը համբերութիւն է, որ ուրիշ բան չի նշանակեր, բայց անհամեմատ ճիգ և ուշադրութիւնը այն բոլոր բաներուն, որոնք արուեստի գործերուն արտաքին ու ներքին ներդաշնակութիւնն ու արժէքը կը շինեն:

Աւետարանը որ յեղաշրջեց մարդկային պատմութիւնը, սորվեցուց մեզի թէ ի՞նչ կ'արժեն ապաշխարողին քանի մը կաթիլ արցունքները, այրիին լուման և բաժակ մը սառ ջուրը: Թէ մանաւանդ աննշան նկատուած բաները միսթարութեան ի՞նչ աղբիւրներ կրնան ըլլալ, մարդերէ իրենց ընկեր մարդերու: Մեր անձկութեան ժամերուն բարեկամական ժպիտ մը, ձեռքի քաղցր հպում մը, մարդասիրական այցելութիւն մը, թանկագին և անփոխարինելի պարտականութիւններ են եղբայր մարդէն՝ եղբայր մարդերու: Թէ և փոքր նկատուած բաներ, սակայն գերազանցօրէն մեծ կըլող, և մեր հոգիին ուժեր հայթայթող վիճակներ:

Քրիստոս կարեւորութիւն տուաւ փոքր նկատուած բաներու: Հարհամարհեց ձրկնորսները, կարեւորութիւն տուաւ մանուկներու, ապագայ մարդկութեան այդ փըշրանքներուն, սիրով և յօժարամտութեամբ նայեցաւ խոնարհ դասակարգէն մարդերու, ու ասոնցմով կազմեց իր թագաւորութիւնը և ապահովեց իր յաղթանակը:

III

Միւս կողմէն պղտիկ զոհողութիւններու մեր յանձնառութիւնը, զմեզ կատարելութեան ճամբուն կրնայ առաջնորդել: Կը ցաւիս օրինակի համար կեանքի այժմու որդեգրած բարոյական չափանիշերուն համար. և միւս կողմէն կը հիւսնաս մեծ անձնաւորութիւններու և անոնց գործերու վրայ, ուրեմն հրաժարէ զգայասիրական արարքներէ, փոքր բայց մեծնալու սահմանուած մեղքերէ:

Յաճախ աւելի դժուար է փոքր բաներէ հրաժարիլ, քան մեծ զոհողութիւններ ընելու յանձնառութիւնները ստորագրել: Կը մտածես թէ եթէ հարստութեան տէր մէկը եղած ըլլայիր, մեծ բարեգործութիւններ պիտի ընէիր, մեկենաս պիտի ուզէիր ըլլալ ընկերութեան բարոյականը բարձրացնող և միտքը լուսաւորող հատորներու, հիւանդանոցներ, ծերանոցներ, որբանոցներ պիտի հաստատէիր, կաթուղիէներ պիտի կառուցանէիր, սակայն ընաւ մտածած չես անոնց կարելիութեան և միւրոցներուն: Պահանջուած աշխատանք չես

տանիր կեանքի բերումները զիմաւորելուն մէջ, դրամ բռնել և զայն քու նպատակներուդ օգտագործելու կերպը չես գիտեր: Չունիս անհրաժեշտ խնայողութիւնը անիմաստ հաճոյքներէդ, վատնում եղող պատոյտներէդ, աւելորդ ծախքերէդ: Պարագաներ որոնք պիտի չառցնէին դրամական միջոցներդ, և կարելի պիտի ընէին ծրագիրներուդ իրագործումը:

Տակաւին, կը զգաս թէ օրէօր մէջդ կը տկարանայ և կը մարի կրօնական զգացումը, բարոյական նոր ակտանշումներ կը յայտնուին մէջդ, հոգիդ կը կորսնցնէ իր յատկութիւնն ու նրբութիւնը: Մեղմ բայց լսելի բողոքներ կը բարձրանան խղճիդ մէջ, քեզմէ քեզի ուղղուած: Կը լսես նոյն զանոնք յաճախ, ինքզինքդ խաբելով և մըխիթարելով թէ չես փոխուած, թէ նոյն մարդն ես, բայց աշխարհը չի խաբուիր, աշխարհը թափանցող է: Մարդիկ կրնան առեւտրային և խուփ աչքերով նայիլ քութեութիւններուդ, և չյայտարարել զայն քեզի, եթէ դուն չզգաս և վերահասու չըլլաս այն ներքին փոփոխութիւններուն որոնք տակաւ քու մէջդ ընթացք առնել սկսած են:

Պզտիկ մեղքերն ու փորձութիւնները որոնք մեր ամբողջական կորստեան նախերգանքներն են, պէտք է հետեւաբար որ անտարբեր թողուն զմեզ: Մեղքին մեծ և փոքրը չկայ, ինչպէս այնքան իմաստութեամբ կը յայտարարէ մեծ քարոզիչ մը: Պզտիկ մեղքերը յաճախ Դանիէլ մարգարէի տեսիլքին մէջ երեւցած քարին կը նմանին, որ տակաւ կը մեծնան, հսկայական լեռ մը ըլլալու համար. կամ ձեան հիւսի մը՝ որ եթէ առիթը ունենայ թաւալելու, կը մեծնայ և մեծղի զանգուածի մը կը վերածուի:

Դաւիթը կորստեան առաջնորդողը պըզտիկ ցանկութիւն մըն էր: Պետրոսը կորստեան զառիթափին վրայ կեցնողը սուտ մըն էր: Յուդան իր եղեռնագործութեան մղողը և սերունդներու արհամարհանքին և անէծքին ներքեւ դնողը, ագահութեան զգացումն էր: Նաւը որ յաղթական կը սուրայ ծովուն վրայ, նաւազներու անզգուշութենէն պատճառուած փոքրիկ ծակէ մը կրնայ ջուր առնել և ընկղմիլ: Ահա թէ ինչ անակնկալներու առջև կրնան դնել զմեզ մեր պզտիկ թերացումները:

Անհրաժեշտ է հետեւաբար գիտնալ նախ, առաջնակարգ և երկրորդական իրերու կարգն ու արժէքը, ապա չարհամարհել պզտիկ բաները, որոնք ցորենի արտին մէջ գտնուող որոմի նման կրնան բազմանալ, խեղդելու աստիճան մաքուր ցորենը: Ապա պէտք է հաւատարիմ ըլլալ մեզի տրուած քիչին, և զայն արդիւնաւորել: Այս տեսակէտով ուշագրաւ է Աւետարանի քանքարներու առակը: Աստուծոյ կողմէ մարդոց բաշխուած շնորհները հաւասար կերպով տրուած չեն: Թէև այս տեսակէտը չի հաշտուիր մեր օրերու կարգ մը ընկերային մտածողութեանց հետ. արդարութիւն և հաւասարութիւն հոմանիշ են մեր ժամանակի մտածողներու համար, այնպէս որ անհաւասարութիւնը անոնց համար անարդարութեան հաւասար է:

Թէ բնութեան և թէ շնորհաց թագաւորութեան մէջ Աստուծոյ պարզեանքը բաշխուած են անհաւասար կերպով: Այս անհաւասարութիւնը կը տեսնուի նախ բնութեանը մէջ, ուր ոչինչ կայ հաւասար, որովհետև հաւասարութիւնը յաճախ ուրիշ բան է, բայց եթէ միակերպութիւն, որ ամենէն քիչ տեսնուած բանն է Աստուծոյ գործերուն մէջ: Հաւաքեցէք հազար տերեւ միւսնոյն կաղնիէն, համեմատեցէք զանոնք իրարու հետ, ու պիտի չհանդիպիք զոյգի մը ճիշդ իրարու նման: Միակերպ են միայն մարդկային ձեռակերտները: Նոյնիսկ Ռաֆայէլի և Մ. Անճէլոյի գործերու մէջ նմանութեան երեսներ կան, եւ խուզարկու աչքը դիւրութեամբ կրնայ բռնել անոնց հասարակաց նմանութիւնները, մինչդեռ բնութեան բոլոր մարդերուն մէջ կեանքը կ'արտայայտուի բազմազան ձևերով, և որքան բարձրանանք բնութեան աստիճաններէն, այնքան աւելի կը շեշտուի բազմազանութիւնը:

Յետոյ, տակաւին նկատելի է որ այս անհաւասարութիւնը ոչ միայն իրողութիւն է, այլ նաև ընկերային կապ մարդոց մէջ, ստիպելով զանոնք իրարու վրայ յենուելու, զի անհաւասարութիւնը հիմն է մարդոց իրարմէ փոխադարձ կախումին: Ոչ մէկ տեղ կախումի այս իրողութիւնը այնքան իրական է որքան ընտանիքին մէջ: Այր մարդը ստեղծող, շինող և գործող է, կինը ըմբռնող, պահպանող և տնտեսող:

ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔԸ

Երբ Յայտնութեան տեսանողը յափըշտակուեցաւ երկնաւոր տեսիլքներու՝ տեսաւ զՅիսուս Քրիստոս իր այս Թագաւորութեան մէջ, իր սուրբերով և հրեշտակներով, ու անոր համար երկնաւոր փառաց պայծառութեամբ հրապուրուած, մագնիսացած, երգեց փառքը երկնաւոր Թագաւորին: Անոր համար ամէն ճշմարիտ հաւատացեալ, որ լի է տեսանողական ոգիով, հոգեկան աչքերով կը տեսնէ զՔրիստոս իր այս Թագաւորութեամբ եկած, իշխելու համար աշխարհի վրայ, և կ'աշխատի անոր համաձայն կեանք մը վարել աշխարհի վրայ, որ ինք ալ արժանի ըլլայ փառաւորելու զԱյն որ կուգայ Թագաւորութեամբ և փառօք: Սխրալի՜ հեռապատկեր քրիստոնեայ հոգիներու: Ի՞նչ վսեմ թռիչ սըրբութեան և վերացումի անձկութեամբ մըրկող սիրտերու: Որովհետեւ, այն ատեն սուրբերը պիտի ըլլան «Աստուծոյ Թագաւորներ և քահանաներ»: Երկնատենչիկ հոգիներու մեծ կարօտն է այս. — արթուն և պատրաստ գտնուիլ երկնաւոր փեսային առագաստին, երբ կը հնչէ ուրախութեան ձայնը. «Ահա փեսայն գայ, արիք ընդ առաջ նորա» (Մատթ. Իե. 6): Ասկէ ուրիշ ի՞նչ զգացումով կ'աղօթէ ճշմարիտ քրիստոնեան՝ երբ Տէրունական Աղօթքով դուրս

երիտասարդը իր կորովը կը տրամադրէ ծերերու անբաւականութեան: Իշխանութիւն, գործ և իմաստութիւն զիրար կը լրացնեն ընտանեկան յարկէն ներս:

Կարեւորը՝ պէտք է որ արհամարհենք մեզի տրուած շնորհը. անոր մեր տուած կարեւորութեան և շահաւորումին շնորհիւ է որ յետինները պիտի կրնան ըլլալ առաջին: Բնութեան և կեանքի իրական ոյժը կազմուած է անհամեմատօրէն փոքր իրողութիւններէ, որոնք աւագի հատիկներու նման եկած քովէ քով կը շինեն լեռը եւ ցամաքներու հսկայ տարածութիւնները:

Ե.

կուտայ, Աստուծոյ առջև կը Թափէ իր հոգեկան ըղձանքները, և կը կրկնէ միշտ, «Եկեացէ արքայութիւն քո»:

Ուրեմն, Տէրունական Աղօթքին այս մասով մենք կ'աղօթենք Աստուծոյ Թագաւորութեան համար՝ այս վերոյիշեալ երեք նշանակութիւններով. — նախ՝ Մեւսիական Թագաւորութեան համար, որ Յիսուսի աշխարհ գալովը սկսաւ, և օրէ օր կը յառաջանայ՝ Ս. Հոգիին վարչութեան տակ, ընդարձակելով Եկեղեցիին ամբողջութիւնները և պարիսպները, բովանդակելու համար բոլոր մարդկութիւնը, և իբրեւ թումբ ու ամբարտակ բարձրանալու համար չարութեան ու մոլութեանց հեղեղներուն առջև: Երկրորդ՝ Շնորհքի Թագաւորութեան հոգեւորապէս բոլոր սիրտերու մէջ տիրապետելուն և երկնաւոր խաղաղութեան իշխելուն համար կեանքի ծովերուն վրայ, ուր փրփրացող կատաղի ալիքներուն ցնցումը կը խռովէ ու կը վրդովէ մեր հոգիներուն ցնծումը: Երրորդ՝ այս Թագաւորութեան ո՛չ թէ միայն հոգեւորապէս սիրտերու մէջ զալուն համար, հապա նաև՝ տեսանելի կերպով՝ Փրկչին իր հրեշտակներով և սուրբերով զալուն համար: Այս աղօթքն ալ, ինչպէս առաջինը, անանձնական է. ինչպէս որ «Սուրբ եղիցի անուն քո» աղօթելու մէջ ուղղակի մեր անձին համար հայցուած մը ըրած էինք ըլլար, նոյնպէս ալ «Եկեացէ արքայութիւն քո» աղօթելով ուղղակի մեր անձին համար աղօթած էինք ըլլար: Այսպէս աղօթելը՝ հայցել է որ Աստուած հաճի իր Արքայութիւնը շուտով բերել, իր Թագաւորութիւնը մինչև աշխարհի ծայրերը ընդարձակել, որով բոլոր հեթանոս աշխարհն ալ վայելէ Աւետարանի բարիքներն ու օրհնութիւնները, և լոյս ծագի անոնց, «որ կը նստին մահուան խաւարին մէջ»: Հետեւաբար, առաքելական աղօթք մըն է այս, որովհետեւ առաքելներուն պատուիրուած էր. «Գնացէք աշակերտեցէք զամենայն հեթանոս», մկրտեցէք զնոսա յանուն Հոր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ, ուսուցէք նոցա պահել զամենայն զոր ինչ պատուիրեցի ձեզ»: Այս էր Քրիստոսի սկսած գործը աշխարհի վրայ. այս եղաւ առաքելներուն ջանքերը իրենց կեանքի բոլոր օրերուն մէջ. այս եղաւ աշխատանքը քրիստոնեայ եկե-